

יוצרת עברייה – מי ידע היין? על הסבל המיוחד של האישה היוצרת

פרופ' חמוטל בר-יוסף*

פרופ' חמוטל בר יוסף והמשוררת גילה אוריאל

אויבים שצריך להיזהר מהם. זה מה שהיא מרגישה. היא לא יודעת שבזו היא מתאכזרת אליהם, בעיקר אל הילדים, שמלכתחילה הם נפגעו מזה שהאמא הפרטית שלהם פתחה את הדלת הפנימית שלה לכל העולם כולו. ושהם סובלים יותר ממנה, כי לה יש ברירה ולהם לא. לא, היא לא תמיד מבינה שהם סובלים: למה הם צריכים לסבול? הם צריכים לאהוב ולהעריך אותה על כישורונותיה, כמו הוריה ומוריה! כשיתברר לה כמה הם סבלו (אם היא תהיה מוכנה להודות בזה), יהיה מאוחר מדי. כבר לא תהיה לה שום ברירה ושום בחירה. היא תחיה עם הידיעה שאי-היותה שלה על דחפי היצירה העכיר את חיי המשפחה, פגם בתדמיתה כאם טובה בעיני הילדים וכאשת-איש טובה בעיני בעלה. וגרוע מכל – גרם סבל בלתי-ניתן לתיקון ובלתי-ניתן לכפרה לחפים מכל פשע ולאחובים מכל, לילדים.

ברור לי, שהסיפור העצוב הזה אינו הכרחי, אלא תוצר של תקופת מעבר, שאני עצמי ובנות דורי הננו חלק ממנה. אני מאמינה שלבך-הזוג ולבני משפחה בגורים אחרים יש תפקיד מכריע במניעתו, ושגם האישה עצמה, בסיפור שלי, אם היא כבר חניכת הפמיניזם העכשווי תתנהג אחרת, תרגיש אחרת, תספר את הסיפור אחרת. ובכל זאת אני מכירה יותר מדי מקרים פרטיים של הסיפור הזה גם כיום, ולכן אני מספרת אותו, כדי שיהיה לו פחות סיכוי לקרות במציאות. זה לא יחסל את הסבל בעולם, זה רק אולי יחלק אותו קצת אחרת. **יושב פה הבן שלי, חמי, שהגיע למעני מקיבוץ הרדוף שבגליל, ואני חושבת שהוא מבין אפילו יותר טוב ממני על מה אני מדברת.**

כלות פרס האישה היוצרת תשנ"ט

● פרופ' חמוטל בר-יוסף – משוררת, מתרגמת, חוקרת, נולדה בקיבוץ תל-יוסף.

לא פרסים יחולקו כאן היום, אלא פיצויים חלקיים ונחמות פורתות על סבל, הסבל המיוחד של האישה היוצרת. אני רואה בנו, זוכות הפרסים היום, נציגות קצת מקריות של הסבל הזה, ובחברות הוועדה – נציגות של מגמה רחבה מאד, כלל עולמית וגם ישראלית, להכיר בקיומו, ולהפוך אותו לחלק ממאבק שיביא לתיקונו.

אני לא מאמינה שאפשר לגאול את העולם מכל הסבל שבו, ובכלל אינני אוהבת לשייך את עצמי מרצון למחנה הסובלים, לכן זמן רב תפסתי עמדת התבדלות מהמחנה הפמיניסטי. אבל היום קיבלתי פתחון-פה, שכנראה מחייב אותי לומר סוף-סוף מילים אחדות על סבלה המיוחד במינו של האישה היוצרת, כפי שאני מבינה אותו.

אישה יוצרת היא לעתים קרובות אדם מרומה. בילדותה ובנעוריה היא מגלה כישורונות המקבלים עידוד מהוריה וממוריה – הלא הם הסמכויות הקובעות בעיניה את הדימוי העצמי שלה – לפעמים גם מבני משפחה אהובים אחרים. העדיפות האינטלקטואלית שלה על בנות ובנים בני גילה מניבה תשואות ונשיקות ושמתח ניצחון. אני רואה אותה בגיל ארבע-עשרה: כישורונותיה הם גאוות המשפחה. היא מתרגלת להפעיל אתם ולזכות תמורת זאת באהבה ובהערכה. היא מתמכרת לעונג ולנחמה שמעניקה הפעילות היוצרת.

אני רואה אותה בגיל עשרים וארבע: היא מתחילה לתפוס שהכישורונות הללו לא רק מיוחדים אלא – בכל הנוגע ליחסים עם בן-הזוג – אפילו מפריעים ומזיקים. לפעמים היא מבינה שיש לה ברירה: או יצירה או משפחה. והיא מוותרת על אחת מהן. איזה משני היותורים יותר אכזרי, אינני יודעת. לפעמים היא לא ממהרת להבין את זה. היא חושבת שאפשר לעשות את שני הדברים גם יחד. למה לא? גברים יוצרים מוותרים על חיי משפחה?

וחוץ מזה, היא רגילה ואולי אוהבת לבצע משימות מיוחדות. בגיל שלושים וארבע זה כבר מאוחר מדי. קיים בן-זוג – לפעמים גם הוא עצמו אדם יוצר – ויש ילדים, והם אוהבים אותה, הבעל והילדים, אבל לאהבה שלהם, גם להערכה שלהם, אין שום קשר לכישורונות היצירתיים שלה. **הם רוצים אישה ואמא זהו.** היא נדהמת לגלות שהם אפילו קצת עוינים את היצירות שלה, את החשיפה, את ההצלחה החיצונית, את הטמפרמנט האמנותי. במקרה הטוב הם מתייחסים לזה בסלחנות. עכשיו מתחיל הכעס, והיא מתחילה להבין שהיא צריכה לרדת למחתרת. למחתרת? בבית של עצמה? כן. הבית ובני המשפחה האהובים נעשים קצת מסוכנים, קצת

* פרופ' חמוטל בר-יוסף בטקס הענקת הפרסים מקרן האישה היוצרת בספרות מיסודם של יוצר-תל-אביב והמשוררת גילה אוריאל.

